

ПУБЛИЧНИ ФИНАНСИ - ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Докторант Катя Евтимова¹

Резюме: Съдържанието на доклада е да открие решаващата роля на публичния сектор, ориентиран е и към потребителите на информация във финансовото отчитане с общо предназначение на организациите от публичния сектор.

Ключови думи: Публични финанси, централен бюджет, консолидирана фискална програма, държавен бюджет, бюджетни организации, нормативна уредба на отчетността в бюджетните организации

JEL:H0

DOI:

PUBLIC FINANCE – THEORY AND PRACTICE

Katya Evtimova, PhD Student

Abstract: *The content of this report is to highlight the crucial role of the public sector. It is also directed towards consumers of information for financial reporting with general purpose for public sector organizations.*

Key words: *Public finances, Central budget, Consolidated fiscal program, State budget, Budget organizations, Legal basis for reporting in budget organizations*

JEL:H0

DOI:

1. Въведение

В значителна степен същността, функциите и ролята на финансите се определят от функциите и задачите на държавата. Развитието на теорията за финансите се направляват от държавата и нейната социално-икономическа политика.

Същността на финансите се свежда до обикновена техническа операция по събирането и разходването на държавни парични средства или те се определят, като съвкупност от методи, чрез които държавата и държавните органи си доставят и използват ресурсите необходими за покриване на разходите и за разпределението на тяхната тежест между индивидите.

Същността и ролята на финансите най-напред са определени според вижданията на класиците на икономическата теория в лицето на Адам Смит, които по-късно са коренно променени от Д. М. Кейнс. Кейнсианската доктрина в началото на 80-години постепенно започва да се измества от неолибералната стратегия.

¹ kevtimova@unwe.bg, Университет за национално и световно стопанство – София, България

Целта на доклада е да се открие същността, структурата и ролята на публичните финанси, както и редът за съставянето на държавния бюджет.

2. Публични финанси – определение и структура

Публичните финанси представляват система необходима за осигуряване и финансиране на публични блага и услуги, преразпределение и трансфериране на доходи и акумулиране на ресурси от бюджетните организации чрез приходи, помощи и дарения, реализация на финансови активи и поемане на дълг.

Бюджетната рамка, общото устройство и структурата на публичните финанси се урежда със Закона за публичните финанси. Също така този закон включва и:

- ✓ Обхвата на публичните финанси;
- ✓ Обхвата, структурата и основните показатели на консолидираната фискална програма;
- ✓ Фискалните правила и ограничения;
- ✓ Съставянето, приемането, изпълнението и отчитането на държавния бюджет, общинските бюджети и другите бюджети попадащи в обхвата на консолидираната фискална програма;
- ✓ Режим за сметките от Европейския съюз;
- ✓ Режим за сметките за чужди средства;
- ✓ Финансовите взаимоотношения с общия бюджет на Европейския съюз и с други международни програми и договори;
- ✓ Банковото обслужване на бюджетните организации и системата на единната сметка;
- ✓ Централизирано разплащане на осигурителните вноски и на данъците;
- ✓ Отчетността на бюджетните организации.

Елементите на бюджетната рамка могат да се уреждат освен със Закона за публичните финанси, така и с други закони.

Със Закона за публичните финанси се създава уредба на материята, която е предмет на този закон, но не и с други закони, поради отклоняване от принципите и правилата определени с този закон.

Системата от обобщени показатели по централния бюджет, както и по бюджетите, сметките за средствата от Европейския съюз и сметките за чужди средства на бюджетните организации представлява **консолидираната фискална програма**.

Бюджетът на бюджетните организации представлява годишен финансов план, който се съставя, приема, променя, изпълнява и отчита съгласно Закона за публичните финанси.

Всички постъпления и плащания за дейността на бюджетните организации за съответната бюджетна година с изключение на постъпленията и плащанията, за които се прилагат сметките за средствата от Европейския

съюз, и на операциите с чужди средства, за които са обособени сметки за чужди средства, съгласно Закона за публичните финанси представлява бюджетът на бюджетните организации.

В Централният бюджет се включват постъпления и плащания, които не са включени в другите бюджети от консолидираната фискална програма.

При управлението на публичните финанси се спазват, следните принципи: всеобхватност, отчетност и отговорност, адекватност, икономичност, ефикасност, ефективност, прозрачност, устойчивост и законосъобразност.

3. Ред за съставяне на държавния бюджет

Държавният бюджет включва централният бюджет, самостоятелните бюджети на Народното събрание и съдебната власт, бюджетите на органите на изпълнителната власт, на другите държавни органи и на бюджетните организации, без самостоятелните бюджети на общините, бюджетите на социалноосигурителните фондове и бюджетните организации по чл. 13, ал. 3 и 4 от Закона за публичните финанси.

Също така в държавния бюджет се предвиждат резерви за непредвидени или неотложени разходи, които могат да възникнат по централния бюджет, бюджета на Народното събрание и бюджета на съдебната власт.

Със закона за държавния бюджет за съответната година се определя размерът на съответните резерви.

С приложимо европейско и национално законодателство и изискванията на съответните програми и договори се осъществява получаването, разходването и управлението на средства от помощта, предоставена на Република България по програми и механизми на Европейския съюз и по други международни програми и договори.

Народното събрание е висш законодателен орган, който има властта да определи и да разреши всички разходи, приходи и заеми на държавата. Като висш орган упражнява контрол върху провежданата бюджетна политика и изпълнението на конкретните бюджетни параметри, приети със закона на държавния бюджет за съответната година, приема отчета на правителството за изпълнението на бюджета и отчета на Сметна палата.

Като главен изпълнителен орган **Министерски съвет** взема решения, относно основните бюджетни параметри – приходи, разходи, бюджетно салдо /дефицит/ и неговото финансиране. Изпълнението на републиканския бюджет се организира от правителството чрез Министерство на финансите и първостепенните разпоредители с бюджетни кредити.

Чрез министъра на финансите Министерски съвет организира съставянето на средносрочна бюджетна прогноза за срок от три години и на проекта на държавния бюджет.

Указанията по изпълнението на бюджетната процедура се дават от министъра на финансите, която обхваща всички разпоредители с бюджет по бюджетите на бюджетните организации.

4. Приемане на бюджетите

Съгласно Правилника за дейността и организацията на Народното събрание се определя реда за разглеждане на Законопроектите на държавния бюджет, за бюджета на държавното обществено осигуряване и за бюджета на Национално осигурителната каса. Със закон се приема държавния бюджет.

По ред определен от общинския съвет се разглежда проектът на бюджет на общините. С решение на общинския съвет се приема бюджета на дадена община.

5. Изпълнение на бюджетите

Първостепенните разпоредители организират и ръководят изпълнението на собствените си бюджети. Те определят и утвърждават бюджетите на второстепенните разпоредители с бюджет.

Второстепенните разпоредители с бюджет определят и утвърждават бюджетите на разпоредителите си с бюджет от по-ниска степен.

Указанията по изпълнението на държавния бюджет и на сметките за средствата от Европейския съюз се дават от министъра на финансите. На интернет страницата на Министерство на финансите се публикуват указанията.

Не могат да се надхвърлят разходите и да се поемат задължения за разходи за текущата година от първостепенните разпоредители с бюджет надхвърлящи общия размер на утвърдените разходи и задълженията за разходите по бюджетите им.

От кмета на общината, чрез кметовете на кметства, райони и чрез ръководителите на бюджетните звена финансирани от и чрез общинския бюджет се организира изпълнението на общинския бюджет.

6. Отчет на държавния бюджет

Годишния отчет за изпълнението на държавния бюджет по показателите, по които е приет, и отчет на консолидираната фискална програма въз основа на годишните отчети на първостепенните разпоредители с бюджет и отчета на централния бюджет се изготвя от министъра на финансите.

В срок до 30 юни на следващата година министъра на финансите представя на Сметна палата годишния отчет за изпълнение на държавния бюджет, отчета на консолидираната фискална програма и отчета на централния бюджет.

Годишният отчет за изпълнението на бюджета по показатели, по които е приет се изготвя от кмета на съответната община и придружен с доклад го внася до 31 август на следващата бюджетна година за приемане от общинския съвет.

7. Банково обслужване, централизирано разплащане на осигурителни вноски и данъци и бюджетно счетоводство

Българска народна банка и банките осъществяват обслужването на банковите сметки и плащанията на бюджетните организации по ред и начин определени със съвместните указания на министъра на финансите и на управителя на Българска народна банка.

Осигурителните вноски за социалноосигурителните фондове, включително вноските за сметка на осигурените лица дължими от бюджетните организации се начисляват, отчитат, удържат и разплащат чрез схема за централизирано разплащане на осигурителни вноски.

Счетоводството на бюджетните организации се осъществява съгласно Закона за счетоводството, Закона за публичните финанси и утвърдени от министъра на финансите счетоводни стандарти, сметкоплан за бюджетните организации и указания, които да бъдат в съответствие с изискванията на Европейския съюз за отчетността, статистиката и бюджетирането на публичния сектор, Методическото ръководство на Международния валутен фонд, международните счетоводни стандарти за публичния сектор на Международната федерация на счетоводителите.

В началото на 2001 г. с приемането на бюджетния сметкоплан е и започнал процесът на адаптиране на счетоводната система на предприятията от публичния сектор към тези от страните членки на ЕС и трябва да продължи до приемането на Международните счетоводни стандарти за публичния сектор. Според Фесчиян и Павлова принципите и правилата на класифициране на активите, пасивите, приходите и разходите в сметкоплана за публичния сектор са в съответствие с тези на Ръководството за Държавна финансова статистика на Международния валутен фонд /GFS 2001/, Системата на националните сметки на ООН /SNA 93/ и Европейската система на национални сметки /ESA 95/. Направени бяха промени в счетоводната отчетност на бюджетните организации, чрез дадените указания от Министерство на финансите с ДДС №13/20.2.2013 г. и с ДДС №14/30.12.2013 г.

С т.27 от & 1 от ДР на Закона за публичните финанси е дадено определение на „поети ангажименти за разходи“, а с т.22 от & 1 от ДР на Закона за публичните финанси е дадено определение на нови възникнали задължения за разходи.

С ДДС №4/2010 г. се въвеждат изисквания за регулярно изготвяне и представяне от бюджетните предприятия в Министерството на финансите (МФ) на информация за поетите ангажименти и възникналите (начислените) задължения, в допълнение към информацията за отчитането на касовото изпълнение на бюджета и извънбюджетните сметки и фондове.

С ДДС №05/30.09.2016 г. на Министерство на финансите се регламентира и начисляването на амортизации на някои нефинансови дълготрайни активи, като част от продължилите промени.

Утвърдените от министъра на финансите стандарти, указания и сметкоплан за бюджетните организации се публикува на интернет страницата на Министерство на финансите.

8. Заключение

Правилното и адекватно управление на публичните финанси на една нация води до развитието и растежа на нейната икономика, както в национален, така и в международен план.

Сметна палата е органът, който осъществява контролът върху публичните финанси.

Използвани източници

Стоянов, С.; Фесчиян Д.; Савова К.; Андасарова Р. „Счетоводство в публичния сектор“, 2017

Закон за публичните финанси, действащ през 2023 г.

Дирекция „Държавно съкровище“ на Министерство на финансите